

Idee postępu i rozwoju w kontekście kryzysu klimatycznego w filozofii peryferyjnej w XXI wieku

Peryferie to obszar, który znajduje się poza centrum. Współczesny obieg wiedzy jest zdominowany przez produkcję akademicką powstającą w Europie i Ameryce Północnej. Na jego obrzeżach pozostają natomiast debaty filozoficzne toczone w pozostałych regionach świata, dlatego nazywamy je peryferyjnymi.

W ramach projektu zamierzamy skupić się na współczesnych dyskusjach filozoficznych dotyczących postępu i rozwoju w czterech regionach świata: Afryce, Ameryce Łacińskiej i na Karaibach, Azji Południowo-Wschodniej oraz Europie Wschodniej.

Nasze główne pytanie badawcze brzmi:

Jak kryzys klimatyczny wpływa na dyskurs o postępie i rozwoju w peryferyjnych debatach filozoficznych?

Od dziesięcioleci rozmaici teoretycy_czki rozwijali krytykę europocentrycznie rozumianego postępu i rozwoju. Teoretycy_czki ci_te byli związani z marksizmem, latynoamerykańską teorią zależności czy teorią systemów-światów. Odrzucali modernizację i rozwój krajów i regionów poddanych dominacji kolonialnej i neokolonialnej w formach narzucanych przez imperializm Północy. Opowiadali się za rozwojem tych krajów i regionów na ich własnych zasadach.

Pod koniec ubiegłego stulecia pojawiły się inne głosy. Nurt nazywany anty- lub postdevelopmentalizmem samą ideę rozwoju uznał za ideologiczny wytwór Zachodu służący umacnianiu jego panowania nad innymi częściami świata.

W kontekście kryzysu klimatycznego debaty o postępie i rozwoju zaczęły się przekształcać. Z jednej strony liczni teoretycy_czki nawiązujący do marksizmu lub teorii systemów-światów odrzucili tradycyjny antropocentryzm i w centrum uwagi postawili kwestię ekologiczną. Z drugiej strony nurt anty- postdevelopmentalistyczny i jego postulaty, w tym *de-growth*, zyskał popularność. Na poziomie dyskursu włączyły się do niego nawet niektóre rządy, mimo to że prowadziły intensywną politykę ekstraktywistyczną. Dobrze rezonuje on także z północnoamerykańską i zachodnioeuropejską wrażliwością ekologiczną i krytyką konsumpcjonizmu i produktywizmu.

Tymczasem problem polega na tym, że na wielu obszarach świata nie można mówić o nadmiernej konsumpcji. Przeciwnie: potrzebują one, jak pisze Michael Löwy, „więcej klasycznego «rozwoju»: linii kolejowych, szpitali, kanalizacji i innej infrastruktury”. Jest to jednak dość ogólne stwierdzenie. Badania poświęcone regionalnym dyskusjom nad postępiem i rozwojem w kontekście kryzysu klimatycznego są rzadkie i brakuje opracowań porównawczych. Celem naszego projektu jest wypełnienie tej luki.

Zadanie to zamierzamy zrealizować poprzez zebranie i zanalizowane publikacji naukowych ukazujących się w czasopiśmie o zasięgu lokalnym i regionalnym. W tym celu, posługując się metodą zintegrowanego przeglądu literatury, przeprowadzimy systematyczne wyszukiwanie artykułów poruszających interesujące nas zagadnienia w bazach regionalnych. Przeprowadzimy selekcję tych artykułów według ściśle określonych kryteriów, analizę ściśle według określonych reguł, a następnie syntezę otrzymanych wyników. W ten sposób spróbujemy zbadać wpływ kryzysu klimatycznego na to, jak filozofowie_ki i teoretycy_czki myślą o postępie i rozwoju i określić dominujące nurty i kierunki w poszczególnych regionach. Następnie przeprowadzimy analizę porównawczą, w której uwzględnimy wszystkie cztery regiony. Wyniki tych prac będziemy prezentować na konferencjach i w artykułach naukowych. Ostatnim zadaniem będzie filozoficzne mapowanie współczesnych pro- i antyrozwojowych podejść i kierunków we współczesnej filozofii peryferyjnej w kontekście zmiany klimatycznej. Temu będzie poświęcona monografia naukowa.